

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม

"ที่มาของวรรณกรรม คือ ธรรมชาติของจิตใจมนุษย์" ¹ มนุษย์มิได้มีความต้องการแต่เพียงอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และการสืบพันธุ์ ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานทางร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ได้เท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีความต้องการทางจิตใจ ซึ่งผิดแผกจากสัตว์อื่น มนุษย์ต้องการให้ของที่มี-ความสวยงาม มนุษย์ต้องการสุนทรีย์ภาพ ต้องการใช้จ่ายเงินตราการเพื่อตอบสนองอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้น ระหว่างที่มนุษย์ต้องเห็นัดเห็น้อยู่กับการหาอาหาร หา-สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานอื่น ๆ มนุษย์ก็ใคร่จะได้อาหารของจิตใจ จึงมีการร้องเพลง เล่านิทาน ฟังนิทานตั้งแต่แรกมีอารยธรรม และเมื่ออารยธรรมพัฒนาจนถึงขั้นบันทึกโดยคำลงเป็นตัวอักษร มนุษย์จึงมีความสามารถทางการประพันธ์ วรรณกรรมจึงเกิดขึ้น

วรรณกรรมกับชีวิต

ถึงแม้ว่าวรรณกรรมจะเกิดขึ้นตามสภาวะธรรมชาติของมนุษย์เพื่อสนองอารมณ์ความรู้สึก และความต้องการของจิตใจ วรรณกรรมมิใช่แต่เพียงความงาม ความไพเราะ แต่วรรณกรรมยังเผยให้เราเห็นชีวิต เพราะวรรณกรรมเป็นผลงานของมนุษย์ ดังนั้น จึงเป็นที่เก็บความคิด ความเป็นอยู่ และลักษณะสถานภาพต่าง ๆ ของมนุษย์ ดังที่ อูสมาน อาหวัง นักประพันธ์ชาวมาเลเซียได้กล่าวไว้ว่า

เมื่อพูดถึงวรรณกรรม เราได้พูดถึงคน พูดถึงชีวิตใน
ทุกแง่มุมอย่างกระจ่างชัด หรือพูดถึงความสนุก ความ
รื่นรมย์ ความเศร้า ความรัก ความเกลียด ความผิด-
พลาด และความปวดทรวง ในทุกความเปลี่ยนแปลงของ-

¹ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ, วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย (กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 3.

อารมณ์ทั้งในส่วนดีและส่วนเลว ส่วนที่ขุติธรรมและส่วนที่กษี
 ส่วนแห่งความกลัวและความกลัว ส่วนแห่งความอ่อนแอและแข็งแรง¹

จึงอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมกับชีวิต ย่อมมีความสัมพันธ์กัน วรรณกรรม
 คำร้องอยู่ใดโดยมีชีวิตของมนุษย์เป็นพื้นฐาน และบรรดากวีศิลปินทั้งหลายหากไม่มีความ
 จัดเจนต่อชีวิต ไม่เข้าใจภาวะความเป็นอยู่ของเพื่อนมนุษย์ ไม่เคยลิ้มรสความสุขและ
 ความทุกข์ ความรักและความแค้น ความยินดีและความเศร้าสลด เขาเหล่านั้นก็จะ
 ไม่มีอะไรนำไปเขียน สมอของเขาคงว่างเปล่า ดังนั้น กวีหรือศิลปิน จึงต้องเป็น
 บุคคลพิเศษที่ได้เคยประสบ หรือใคร่รู้เห็นชีวิตตามนั้น ๆ มีทักษะอันลึกซึ้ง มองเห็น
 ความสำคัญของชีวิต เช่นนี้มากกว่าคนธรรมดา และมีความสามารถพิเศษในการถ่ายทอด
 ให้เรารึกและรู้สึกตาม บรรจง บรรเจิดศิลป์ ได้กล่าวไว้ว่า "ที่กำเนิดอันแท้จริง
 ของศิลปะและวรรณคดี คือ ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ และชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์
 นี้เองที่กำหนดสมอของศิลปินและนักเขียน"³

¹ อูสมาน อาหวัง, "บทบาทของนักเขียนในยุคสมัยของเรา" แปลโดย
 สุชาติ สวัสดิ์ศรี, โลกหนังสือ, 2 (ฉบับที่ 6 มีนาคม 2522), หน้า 102.

² ผู้วิจัยไม่ได้ใช้คำว่า "กวี" ในความหมายเฉพาะผู้สร้างสร้งงานร้อย-
 กรองเท่านั้น อาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองก็ได้ ดังที่ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น-
 นราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้กล่าวถึงกวีว่า "ไม่ใช่เฉพาะผู้ผูกทำ แต่จะต้องเป็นผู้ตกแต่ง
 หรือประพันธ์สิ่งงามขึ้นด้วย" ดูรายละเอียดใน นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระวรวงศ์เธอ-
 กรมหมื่น, ข้อคิดเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดี (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2513), หน้า 71.

³ เสถียร จันทิมาธร, "มนุษย์และการสร้างศิลปวรรณคดี", จะเป็นนัก-
 ประพันธ์ทั้งสำนักในอาณาจักรวรรณกรรม : รวมบทความวิจารณ์และสร้างสรรค์แนวทาง
 วรรณกรรม (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2521), หน้า 9.

วรรณกรรมกับสังคม

"วรรณกรรมจากสังคม กุศลจากวรรณกรรม"¹ เป็นคำกล่าวที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมที่ต่อกันและกัน

ก. วรรณกรรมจากสังคม

ศิลปวรรณกรรมเป็นผลผลิตของมนุษย์ (กวีหรือนักประพันธ์) ซึ่งยอมเป็นหน่วยหนึ่งของครอบครัว ของอาชีพ ของชั้นวรรณะและของประเทศชาติ ฉะนั้น "กวี (หรือนักประพันธ์) ถึงจะคนเดียวก็น่าเปรียบเหมือนสามคนคือ นอกจากจะเป็นนักประพันธ์ช่างแต่งหนังสือแล้ว ยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นสมัยนั้น และพลเมืองอีกด้วย"² ดังนั้นนอกจากกวีจะพึ่งสำนักในอาชีพนักประพันธ์ของตนแล้ว ยังมีความผูกพันในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและพลเมืองของประเทศชาติซึ่งยอมหลีกเลี่ยงไม่พบปัญหา เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม วรรณกรรมและศิลปะซึ่งที่จริงประกอบขึ้นจากชีวิต จึงจำเป็นต้องคล้อยตามสภาพเป็นไปของสิ่งเหล่านี้ ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เพ็ญสุวรรณ กล่าวว่า "ระหว่างที่สังคมวิวัฒนาการไป นักแต่งหนังสือก็ประกอบศิลปกรรมคือ แต่งหนังสือ หนังสือที่แต่งยอมเป็นไปตามสังคมคือ ผู้แต่งจะมองดูว่ามีแง่ใดในชีวิตมนุษย์ที่จะยกมาเป็นเนื้อหาของหนังสือ"³ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปวรรณคดีกับชีวิต และระหว่างชีวิตกับสังคมที่แต่ละคนดำรงอยู่จึงดำเนินไปอย่างแนบแน่น และ "การคลี่คลายขยายตัวของวรรณกรรมยอมเป็นไปตามการคลี่คลายของสังคม"⁴ กล่าวคือ สังคมของกวีมีธรรมชาติเช่นใด วรรณกรรมก็มีธรรมชาติเช่นนั้น สังคมนั้นเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปตามเหตุการณ์อย่างไร วรรณกรรมก็จะกล่าวถึงเหตุการณ์อย่างนั้น

¹ เสถียร จันทิมาธร, "วรรณกรรมกับสังคมไทย", คนเขียนหนังสือ (กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาสน์, 2517), หน้า 2.

² วิทย์ - ศิวะศรียานนท์, "วรรณคดีและชีวิต", วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, หน้า 141.

³ ม.ล.บุญเหลือ เพ็ญสุวรรณ, "ข้อสังเกตเรื่องวรรณคดีไทย", ประชาศึกษา 11 (18 มิถุนายน 2510), หน้า 7.

⁴ เสถียร จันทิมาธร, เรื่องเดิม, หน้า 3.

เรามักจะเห็นร่องรอยอิทธิพลของสังคมในวรรณกรรมเสมอ จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม ดังนั้น "การศึกษาวรรณกรรมจึงเลี่ยงการศึกษาสังคมไต่ยาก ความรู้เกี่ยวกับสังคมอันเป็นที่เกิดของวรรณกรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็น" ¹

ข. กุสัณฺฑมจากวรรณกรรม

มีคำกล่าววว่า "วรรณกรรมในยุคสมัยใดก็เป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพของสังคมในยุคนั้น" ² เพราะวรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ของกวี (หรือนักประพันธ์) ซึ่งต่างก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ย่อมอดไม่ได้ที่จะสอดแทรกความคิดเห็นคติและสภาพสังคมที่ตนอยู่ลงไปด้วยไม่มากก็น้อย และอาจจะโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ถ้าหากกวีหรือนักประพันธ์สะท้อนสภาพสังคมออกมาโดยไม่รู้สึกรู้สีก็น่าจะหมายความว่าสังคมค่อนข้างจะมีอิทธิพลครอบคลุมความรู้สึกนึกคิดของกวี (หรือนักประพันธ์) กวี (หรือนักประพันธ์) จึงสะท้อนออกมาโดยมิได้ตั้งใจ สภาพสังคมที่ปรากฏออกมาก็ย่อมจะมีลักษณะเป็น "ส่วนประกอบ" ของเรื่อง อาทิ ฉาก สถานที่ ตัวละคร หรือภูมิหลังของโครงเรื่อง แต่หากว่าสภาพสังคมถูกสะท้อนออกมาโดยความตั้งใจของกวีหรือนักประพันธ์ สภาพสังคมเช่นนั้นก็จะบทบาทเป็น "ส่วนสำคัญ" ส่วนหนึ่งของเรื่อง อาจจะเป็นแก่นของเรื่อง เป็นจุดมุ่งหมายของเรื่อง หรือบางครั้งก็อาจจะเป็นอุดมคติของเรื่องก็ได้ ³ ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากสภาพสังคมที่ดี สภาพแวดล้อมที่ดี ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ก็ดี จะเป็นแรงผลักดันให้กวีเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์และจินตนาการ ในที่สุดกวีจะสะท้อนสิ่งเหล่านี้ออกมาในรูปวรรณกรรม ดังนั้น การที่ถือว่าวรรณกรรมเป็นเครื่องสะท้อน-

¹ เจตนา นาควิริยะ, "วรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา", วรรณไวทยาการ : วรรณคดี (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 13.

² ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "ข้อสังเกตเรื่องวรรณคดีไทย", เรื่องเดิม, หน้า 7.

³ เก็บความจาก ชลธิรา สัตยวัตินา, "อิทธิพลของนวนิยายต่อสังคม", เบิกฟ้าวรรณกรรม (กรุงเทพฯ : นวลจันทร์, 2522), หน้า 47 - 48.

สังคม จึงมีนักวิจารณ์กลุ่มหนึ่งพยายามให้เห็นว่า

“ถ้าเราไม่รู้จักวรรณคดีแล้ว เราก็ไม่อาจที่จะรู้จักลักษณะที่แท้จริงของสังคมใด ทั้งนี้ก็เพราะ วรรณคดีชี้ให้เห็นถึงสังคมทั้งในส่วนกว้างและส่วนลึก วรรณคดีแสดงให้เห็นถึงชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ และในขณะที่เรากำลังจะสกัดเอาแก่นแท้ของสังคมนั้นออกมาให้เห็นได้”¹

และหากมองกว้างออกมาระดับประเทศชาติ “วรรณคดีก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงชีวิตอันเต็มไปด้วยความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในชาตินั้น”² วรรณคดีไทยทั้งที่เป็นของโบราณและปัจจุบัน ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่าสะท้อนให้เห็นมุมมองต่าง ๆ ของชีวิตในสังคมไม่นอนย ซึ่งจะถูกตัวอย่างใดจากการวิจารณ์ของ ชลธิรา กลัตก้อย ใน “วรรณคดีปวงชน”³ “การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน”⁴ โดย วรณันท์ อักษรพงศ์, “บทละครเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 ศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมและวัฒนธรรม”⁵ โดย สมหมาย เทียบเทียบ, “วิเคราะห์รายยาวมหาเวสสันดรชาดกทางวัฒนธรรม”⁶

¹เจตนา นาควัชระ, เรื่องเดิม, หน้า 15.

²ลาฟคาดีโอ เซอร์น, วรรณคดีกับชีวิตและการเมือง, แปลจาก “Literature and Political Opinion” แปลและเรียบเรียงโดย ธนิต อัญโพธิ์,

(พระนคร : กรมศิลปากร, 2510), หน้า 17.

³ชลธิรา กลัตก้อย, วรรณคดีปวงชน, (กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม, 2519).

⁴วรณันท์ อักษรพงศ์, “การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากเรื่องขุนช้าง - ขุนแผน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

⁵สมหมาย เทียบเทียบ, “บทละครเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 : ศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมและวัฒนธรรม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

⁶สุวนีย์ ชวนสนธิ, “วิเคราะห์รายยาวมหาเวสสันดรชาดกทางวัฒนธรรม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

โดย ส่วนนี้ ชวนสนธิ และ "มหาชาติลานนา : การศึกษาในฐานะที่เป็นวรรณคดี
ท้องถิ่น"¹ โดย ประคอง นิฆมานเหมินท์ เป็นต้น.

สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม - วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และลักษณะความสัมพันธ์ที่เห็นชัดเจนอันหนึ่งคือ
ทั้งวรรณกรรมและสังคมต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน

สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม

ในฐานะที่กวีเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งมีสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี
วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ และการเมือง แตกต่างกันไปตามยุคสมัย "กวีย่อมตกอยู่
ใต้อำนาจของสังคม"² ดังจะเห็นได้จาก

ก. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร กวีต้องใช้ภาษาเดียวกับที่สังคมใช้ มิฉะนั้น
ผู้อ่านหรือสังคมจะไม่เข้าใจ

ข. รูปแบบการประพันธ์ กวีต้องยอมรับรูปภาพยักลอน และแบบฉบับการ-
ประพันธ์ที่นิยมใช้ในสมัยนั้น ๆ ด้วย

ค. เนื้อเรื่อง ยุคหนึ่งสมัยหนึ่งมักจะนิยมเรื่องราวชนิดหนึ่ง ความนิยม
นี้เกิดจากความ เป็นไปของสังคมในยุคนั้น เป็นต้นว่า ในประเทศไทยสมัยต้นตัวขึ้น
ในระบอบประชาธิปไตย และในยามศึกสงคราม ตั้งแต่การพิพาทกับอินโดจีน มาจน-
สงครามโลกครั้งที่สอง เรื่องราวในวรรณคดีเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักชาติ ต้นตัว
เรื่องที่แสดงความปรารถนาที่จะก้าวหน้าให้ทัดเทียมกับประเทศอื่น

¹ ประคอง นิฆมานเหมินท์, มหาชาติลานนา : การศึกษาในฐานะที่เป็น
วรรณคดีท้องถิ่น (โครงการตำราฯ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519).

² ได้รับความจาก วิทย์ ศิวะศรียานนท์, "วรรณคดีและสังคม", วรรณคดี-
และวรรณคดีวิจารณ์, หน้า 144 - 147.

และในฐานะที่กวีเป็นพลเมือง จึงจำเป็นต้องคล้อยตามความประสงค์ของ ประเทศชาติ กล่าวคือ ระบบการเมืองอย่างหนึ่งจะดำรงอยู่ได้ก็เมื่อประชาชนมีศรัทธา และปรับความคิดจิตใจให้เข้ากับระบบการเมืองนี้ ด้วยเหตุนี้ กวีในฐานะที่เป็นพลเมือง จึงมีความจำเป็นอย่างที่สุดที่จะต้องปรับให้เข้ากับ การเปลี่ยนแปลงของการเมืองด้วย หรือในทางตรงกันข้าม มโนคติในส่วนที่เกี่ยวกับการเมืองของกวีอาจถูกจำกัดโดย ขอบเขตทางความคิดของสังคมในสมัยนั้น ๆ หรือในยามที่บ้านเมืองอยู่ในฐานะคับขัน หรือในภาวะสงคราม ต้องการความร่วมมือรวมใจกัน กวีจำเป็นต้องมีส่วนร่วมเพื่อ ความยิ่งใหญ่ของรัฐ ทำหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพลเมืองดีของรัฐ

วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม

วรรณกรรมเป็นสิ่งที่ฝังลงในสังคมมนุษย์ ถ้าเราพิจารณาอุปประวัติศาสตร์ จะเห็นปรากฏบ่อย ๆ ว่า

เมื่อใดชนชาติหนึ่งเกิดความรู้สึกรักชาติ ความรู้สึกนี้ย่อม มีผลกระทบไปถึงวรรณคดีด้วย และเมื่อมารอยกรອງเขารูป วรรณคดีแล้ว เราจะเห็นว่าความรักชาตินั้นแรงกล้ายิ่งขึ้น และมีอิทธิพลมากขึ้น ทั้งนี้เหตุผลในমনาวใจยิ่งขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะวรรณคดีเป็นรูปสำเร็จของภาษา เป็นภาษา ที่ร่ายกรองไว้อย่างดีที่สุดแล้ว จึงเป็นที่ซาบซึ้งใจคนมาก กว่าไบเบิลโฆนาหรือปาฐกถาส่งเสริมให้รักชาติโดยตรง¹

นอกจากนั้นในเรื่องประชาชาติ (เกี่ยวกับการเมืองของชาตินั้น) ส่วนใหญ่ มิได้สร้างขึ้นด้วยหนังสือปรัชญาหรือวิทยาศาสตร์ หากแต่เป็นวรรณคดีทางจินตนาการ และความรู้สึกนึกเห็น คนที่สามารถอ่านหนังสือปรัชญา หรืออ่านหนังสือวิทยาศาสตร์ ไตนั้น มีจำนวนเพียงพัน ๆ คน แต่คนที่อ่านวรรณคดี นิยาย นิทาน และบทกลอน ซึ่งก่อให้เกิดความสะเทือนใจมีจำนวนเป็นล้าน ๆ และสิ่งที่ผ่านความสะเทือนใจ ย่อม มีอิทธิพลในการวินิจฉัยตัดสินทั้งหลาย ดังนั้น "ความรู้สึกของชาติไม่สามารถทำให้

¹วิทย์ ศิวะศรียานนท์, "วรรณคดีกับประชาชาติ", เรื่องเดิม, หน้า 188.

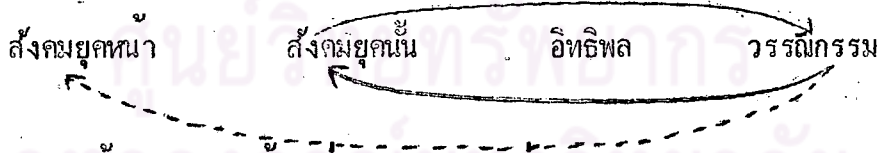
เกิดได้โดยผ่านสมอง มันจะต้องผ่านทางใจ และบุคคลเพียงพวกเดียวเท่านั้นที่มี
ความสามารถสร้างความรู้สึกผ่านทางหัวใจได้ คือ "นักวรรณคดี"¹

ในฐานะที่กวี เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ก็ย่อมแสดงความคิด ทศนคติของ
กวีที่มีต่อสภาพสังคม เมื่อผู้อ่านได้อ่านวรรณกรรมที่บรรจุความคิดและทัศนะเหล่านั้น
ก็มักจะมีความเห็นคล้อยตามกวี ไปไม่มากนักน้อย และหากกวีนั้นเป็นที่นิยมมีผู้อ่านมาก
เท่าไร ความคิดความอ่านของเขาก็ย่อมมีโอกาสแสดงอิทธิพลต่อสังคมมากขึ้นเท่านั้น

เมื่อวรรณกรรมเป็นสิ่งที่ฝังลงในสังคมมนุษย์ ฉะนั้น วรรณกรรมจึงเข้าไป
พัวพันกับความคิดทางการเมืองเสมอ และในปัจจุบัน ประเทศที่มีการปกครองระบอบ
สังคมนิยมก็ได้จัดว่า วรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการบริหารประเทศ

ในเรื่องสังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม วรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม บรรจง
บรรเจอดศิลป์ ได้กล่าวไว้ว่า

ชีวิต (สังคม) คือแหล่งกำเนิดศิลปะ (วรรณกรรม)
แต่ทว่าศิลปะ (วรรณกรรม) ก็สามารถที่จะผลักดันให้
ชีวิตที่มีความเปลี่ยนแปลง ... เช่นเดียวกับชีวิตก่อให้เกิด
อุดมการณ์ และอุดมการณ์ก็ผลักดันชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลง -
เปลือง พร้อมกับทำให้ชีวิตที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สวยงาม
ยิ่งขึ้น นี่คือ พลังของศิลปะ²

ภาพข้างบนแสดงให้เห็นว่าสังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม และขณะเดียวกัน
วรรณกรรมก็มีอิทธิพลต่อสังคมสมัยนั้น แต่ในบางกรณี กวีไม่เป็นไปตามสภาพสังคมก็มี

¹ ลอฟคาติโอ เซอร์น, เรื่องเดิม, หน้า 25.

² บรรจง บรรเจอดศิลป์, "ความงามของชีวิตและความงามของศิลปะ"
จะเป็นนักประพันธ์ที่สำคัญในอาณาจักรวรรณกรรม : รวมบทวิจารณ์และเสริมสร้าง-
แนวทางวรรณกรรม, โดย เสถียร จันทิมาธร, ผู้รวบรวม, หน้า 25.

เป็นกวีที่แหวกสมัย กล่าวคือ กวีจะสะเทือนใจในสิ่งที่คนในยุคสมัยนั้นไม่สะเทือนใจ สังคมสมัยนั้นยังไม่ยอมรับผลงานนั้น วรรณกรรมที่แหวกสังคมจึงไม่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของคนในสังคมสมัยนั้น แต่ในสังคมสมัยต่อมา คนในสังคมเริ่มเกิดความรู้สึกตาม หรือเกิดความคิดตามกวีนั้น วรรณกรรมจึงมีผลต่อการปฏิรูปสังคมในสมัยต่อมา ดังเช่น ผลงานของรัสเซีย, มาร์กซ, เทียนวรรณ, ก.ศ.ร. กุหลาบ หรือ จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว เมื่อศึกษาวรรณกรรม "เราอาจมองวรรณกรรมเล่มใดเล่มหนึ่งได้สามแง่" ¹ คือ

1) แง่ศิลปะแท้ ๆ คือ พิจารณาว่าแต่งถูกหลักหมคดงดงาม เพราะพริ้งสมเหตุสมผล สมเป็นวัตถุศิลปะหรือไม่

2) แง่หลักฐานในการพรรณนาความเป็นไปในสมัยนั้น ๆ รวมทั้งตัวบุคคล ความคิดเห็น ความเคลื่อนไหวของสังคม และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พิจารณาในแง่กวีอยู่ที่อิทธิพลของสังคมไม่มากก็น้อย

3) แง่อุดมคติ อันเป็นแง่ที่แสดงอิทธิพลของกวีที่มีต่อสังคม กวีทุกคนยอมเขียนไปตามความคิดเห็นและมโนคติของตน กวีเป็นที่นิยมของคนอ่านมากเท่าไร ความคิดของกวีก็ย่อมมีโอกาสแสดงอิทธิพลต่อสังคมมากขึ้นเท่านั้น

ข้อสังเกตจากการศึกษาวรรณกรรมในแง่สังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาวรรณกรรมในแง่สังคมและวัฒนธรรม หากผู้ศึกษาไม่ระมัดระวังขาดความรอบคอบแล้ว จะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ภายในหลายกรณี เช่น

1) วรรณกรรมอาศัยความจริงในชีวิต หรือสังคมเป็นพื้นฐานก็จริง แต่วรรณกรรมมิได้มุ่งหมายที่จะรายงานความเป็นจริง กวีบางคนอาจไม่สนใจบันทึกภาพสังคม และไม่พิถีพิถันในการให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพสังคม อาจให้ภาพที่ผิดจากความเป็นจริง หากเราอ่านวรรณกรรมนั้นเพื่อมุ่งดูภาพสังคม ก็อาจทำให้เกิดความผิดพลาดได้

¹ เก็บความจาก วิทยุ สีวะศรียานนท์, "วรรณคดีกับสังคม", เรื่องเดิม, หน้า 143 - 144.

2) เข้าวาทวิบางคนจะถ่ายทอด หรือสะท้อนภาพสังคมออกมาในวรรณกรรมของเขา แต่เขาก็มักจะถ่ายทอดสังคมในส่วนที่ตนมีประสบการณ์ หรือสัมผัสชัดเจน ดังนั้น ภาพสังคมที่ปรากฏจึงเป็นเฉพาะสังคมในสิ่งที่ที่รับรู้จัก จึงเอาเฉพาะภาพที่ตนเกิดความสะเทือนใจ จะไม่เสนอสิ่งที่ เป็นปรกตธรรมตา และมักจะมีการต่อเติมเสริมแต่ง หากเราอ่านวรรณกรรมนี้โดยมุ่งศึกษาภาพสังคม เราจะไม่ได้ภาพสังคมที่แท้จริงสมบูรณ์ เพราะภาพสังคมที่กวีบรรยายจะผ่านเครื่องกรองอันประณีต ซึ่งก็คือโลกทัศน์ของกวีเอง ดังนั้น จากข้อมูลเพียงเล็กน้อย เราจึงไม่ควรด่วนสรุปว่าเป็นข้อเท็จจริงทั้งหมด

3) ในกรณีที่นักให้รายละเอียดของสังคม แต่ทว่าเป็นสังคมโบราณ เราก็ไม่อาจทราบได้ว่าจะมีข้อเท็จจริงเพียงไร กวีอาจจะให้ภาพสังคมนั้นโดยที่ตนไม่แน่ใจว่าหากเรายึดถือรายละเอียดภาพสังคมในวรรณกรรมนั้น ก็อาจทำให้เกิดความผิดพลาดได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นขึ้นอยู่กับสังัจธรรมของนักเขียนว่ามีมากเพียงไร

4) วรรณกรรมบางเล่มมิได้คล้อยตามยุคสมัยที่เกิดวรรณกรรมนั้น ทั้งนี้เนื่องจากวรรณกรรมนั้นผลิตขึ้นโดยกวีที่แหวกสมัย มีความคิดและสะเทือนใจในสิ่งที่สังคมสมัยนั้นไม่ได้คิด และไม่รู้สึกสะเทือน กวีที่แหวกสมัยยอมเขียนไปตามความคิดเห็นและมโนคติของตน อาจให้ภาพสังคมในอุดมคติที่กวีอยากให้มีและอยากให้เป็น

5) ข้อที่สำคัญ คือ อคติ หากเราจะวิเคราะห์วรรณกรรมในแง่สังคมและวัฒนธรรม แต่ไม่มีโอกาสอ่านเอกสารทางสังคมศาสตร์อย่างลึกซึ้ง เราจะต้องคำนึงว่าทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ยังไม่มีข้อยุติ หากเราไม่มีความคุ้นเคยต่อทฤษฎี ก็อาจทำให้เกิดความผิดพลาดได้

006853

สิ่งเหล่านี้เป็นข้อสังเกตของผู้เขียนจากการศึกษาวรรณกรรมในแง่สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนคิดว่าผู้ที่สนใจศึกษาวรรณกรรมในแง่สังคมและวัฒนธรรม ควรจะคำนึงถึงสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้บ้าง เพื่อป้องกันความผิดพลาด ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้